

Голові спеціалізованої вченої ради із розгляду та захисту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії, доктору наук з державного управління, професору, професору кафедри публічного врядування Інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку Національного університету «Львівська політехніка»
Петру ПЕТРОВСЬКОМУ

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора наук з державного управління, старшого дослідника, начальника наукового відділу з дослідження проблем державної безпеки науково-дослідного центру Національного університету цивільного захисту України,

Помази-Пономаренко Аліни Леонідівни на дисертаційну роботу Греня Тараса Ярославовича на тему «Удосконалення управлінських механізмів реалізації політики соціального захисту на регіональному рівні» представлену на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»

1. Актуальність теми дослідження.

Дисертаційне дослідження присвячене проблематиці щодо наукового обґрунтування теоретичних положень та розроблення практичних рекомендацій щодо вдосконалення управлінських механізмів реалізації політики соціального захисту на регіональному рівні України. Обрана тема дисертації набуває особливої актуальності в умовах воєнного стану, який переживає країна. Повномасштабна воєнна агресія РФ проти України ставить перед нашою державою нові виклики та завдання, зокрема у сферах соціальної безпеки та економічної стабільності. Розробка та аналіз державної політики у цих сферах, а також її результативна реалізація на регіональному рівні, що найбільш наближений до потреб населення, є критично важливими для забезпечення ефективного протистояння зовнішнім загрозам й утвердження суверенітету України.

Мета дослідження дисертації детально розкривається через сформульовані завдання, які послідовно виконуються, щоб отримати чітке уявлення про теоретичні основи сучасних управлінських механізмів реалізації політики соціального захисту на регіональному рівні України. Дослідження також охоплює існуючі проблеми як практичного, так і теоретичного характеру, а також потенційні шляхи їх подолання на стратегічному рівні управління (регіональному) з урахуванням сучасних загроз соціальній безпеці та її складових.

Наукове дослідження в цьому напрямку має суттєве значення для розуміння й оцінювання дієвості існуючих управлінських механізмів реалізації політики соціального захисту на регіональному рівні, а також розробки нових стратегічних підходів. В умовах воєнного стану, коли звичайні процедури та механізми часто потребують адаптації до швидко змінюваних умов, дослідження державної політики в контексті соціального захисту та створення умов для системи соціальної безпеки може сприяти формуванню ефективних відповідей на ці виклики, включаючи забезпечення громадянських прав і свобод, стабільності інфраструктури та соціально-економічного розвитку країни. Система соціальної безпеки охоплює «безпеку для суспільства» і «безпеку, що виходить з його боку». Ця дихотомічність соціальної безпеки зумовлює необхідність її постійного та комплексного контролю за обома напрямками. Інакше на виході можна отримати соціальне невдоволення, апатію, хаос, кризу, суспільні конфлікти та інші негативні процеси й явища.

З огляду на це, актуальність теми дослідження, обраної Т.Я. Гренем, не викликає сумнівів.

Дисертація виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, зокрема за темами: “Державне стимулювання розвитку об’єднаних територіальних громад і підвищення рівня їх спроможності” (ДР №0119U100783; ДО № 0222U001134); “Об’єднані територіальні громади: концепція відповідальності та спроможності” (ДР № 0119U100911; ДО № 0221U103957) у межах комплексного наукового проекту Національної академії державного управління при Президентові України “Державне управління та місцеве самоврядування”, у якій автор як виконавець досліджував удосконалення управлінських механізмів реалізації політики соціального захисту на регіональному рівні; «Наукові засади забезпечення сталого розвитку територіальних громад і територій в умовах національних викликів та повоєнного відновлення України (ДР №0124U000016) науково-дослідна робота ІАДУ НУ «Львівська політехніка» у межах якої автором запропоновано комплексну систему

удосконалення механізмів реалізації політики соціального захисту на регіональному рівні.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Обґрунтованість і достовірність отриманих наукових результатів підтверджується опрацюванням значної кількості наукових праць за темою дослідження, нормативно-правової бази, а також використанням достатнього комплексу методів наукового дослідження, апробацією наукових результатів на науково-практичних конференціях, публікаціями в наукових фахових виданнях.

Дисертація складається з анотації українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг наукової роботи становить 248 сторінок. Робота містить: 14 таблиць, із них 1 охоплює 2 повних сторінки; 6 рисунків; 5 додатків, що розміщені на 6 сторінках; список використаних джерел складається із 217 позицій на 26 сторінках. Обсяг основного тексту дисертації становить 214 сторінок.

У дисертаційному дослідженні запропоновано вирішення конкретного наукового завдання, яке полягає в отриманні нових науково обґрунтованих результатів у галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» щодо науково-теоретичного обґрунтування управлінських механізмів реалізації політики соціального захисту та розроблення перспективних напрямів її удосконалення на регіональному рівні.

У роботі запропоновано власні трактування основних структурних складових механізму соціального захисту та розкрито сутність державної політики щодо кожної з них, що в подальшому, може допомогло обґрунтувати теоретичні засади та сформулювати узагальнюючу теоретичну модель забезпечення державної політики у сфері соціального захисту в регіонах. Проаналізовано основні напрями державної політики з питань соціального забезпечення України та шляхи адаптації її законодавства в цій сфері до законодавства ЄС. Здійснено прогноз ефективності публічного управління у сфері соціального захисту на регіональному рівні, який (прогноз) націлений через відповідні блоки визначити й охарактеризувати поетапно специфіку досягнення ефективності публічного управління в цій сфері.

Загалом дане дисертаційне дослідження має високий ступінь обґрунтованості наукових положень. Найбільш суттєві теоретичні та практичні результати, одержані здобувачем, викладено в загальних висновках та висвітлено в опублікованих працях. При цьому мета, завдання та загальні висновки дослідження кореспондуються між собою.

У першому розділі «Теоретичні засади управлінських механізмів реалізації політики соціального захисту на регіональному рівні» визначено й охарактеризовано сутність основних підходів до тлумачення поняття «соціальний захист», «регіональна політика соціального захисту» тощо, серед яких найбільш домінуючим є підхід трактування з позиції захищеності, розвитку, стійкості й стабільності. Під час дослідження, автор, на основі ретельного дослідження ключових понять, сформував теоретичну основу сутності забезпечення соціальної безпеки з виділенням основних завдань, принципів і мети регіональної політики. Дисертант довів, що під соціальним захистом доречно розуміти одну зі складових діяльності держави, що спрямована на забезпечення стану захищеності інтересів і прав громадян. При цьому відмінною ознакою роботи є авторське визначення механізму реалізації політики соціального захисту на регіональному рівні як об'єкта публічного управління (підрозділ 1.1, стор. 38–39). Уважаємо, що даний авторський підхід свідчить про конотацію проведеного ним дослідження, оскільки такий підхід надає нових значень під час характеристики сутності та ролі об'єкта публічного управління. Крім того, у межах підрозділу 1.2 надано обґрунтування класифікації управлінських механізмів реалізації політики соціального захисту. Щодо підрозділу 1.3, то він містить аналіз зарубіжного досвіду функціонування механізмів реалізації політики соціального захисту, зокрема, сучасної міжнародної стратегії соціального захисту (стор. 58–63).

У другому розділі «Сучасний стан управлінських механізмів реалізації політики соціального захисту на регіональному рівні» за результатами проведеного аналізу визначено, що ключова проблема, яка стоїть перед державною політикою у сфері соціального захисту в Україні, полягає в розпорошеності (розгалуженості) підходів до формування механізмів такого захисту (стор. 96–103, 121 тощо). І ця проблема ще більше кристалізується під впливом повномасштабної війни країни-агресорки, адже перед Україною стоїть завдання паралельно виконувати свої функції із захисту мирного населення на території, де немає військових дій, куди було релоковано чимало малого та середнього бізнесу і є намагання продовжувати життя у звичайному ритмі. Це все нові робочі місця, у тому числі для ВПО, це відрахування до місцевих бюджетів, упровадження інновацій, залучення інвестицій, тобто все те, що є необхідним для формування базису для здійснення соціального захисту. Автор в результаті проведеного тенденційного аналізу, окреслив причинно-наслідкові зв'язки впливу основних показників на уможливлення забезпечення соціальної безпеки України в розрізі. Крім того, у межах підрозділу 2.1 автор наголошує на необхідності прийняття Соціального кодексу в Україні (стор. 96–97). У підрозділі 2.2 автором представлено аналіз

організаційного механізму реалізації політики соціального захисту на регіональному рівні. При цьому автор вказує на особливу роль Координаційних центрів підтримки цивільного населення (стор. 115–117). У підрозділі 2.3 визначено особливості функціонування фінансово-економічного механізму реалізації політики соціального захисту на регіональному рівні (стор. 122–146).

У третьому розділі «Перспективи удосконалення управлінських механізмів реалізації політики соціального захисту на регіональному рівні» здобувач здійснив прогнозування ефективності публічного управління у сфері соціального захисту на регіональному рівні (стор. 149–163). За підрахунками автора, у 2024–2028 рр. прогнозні значення державних видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення населення збільшуються (рис. 3.1, рис. 3.2, табл. 3.2). У підрозділі 3.2 обґрунтовано формування комплексної системи удосконалення механізмів реалізації політики соціального захисту на регіональному рівні (стор. 164–183, рис. 3.3). У підрозділі 3.3 визначено особливості впровадження управлінських інноваційних механізмів у процесі реалізації соціального захисту на регіональному рівні (стор. 184–204). Відзначимо, що дисертант досліджує поняття інноваційні технології соціальної роботи, соціальні послуги під час застосування інноваційних технологій (стор. 186–187, 194 тощо).

Обґрунтованість наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації, визначається побудовою адекватної структурно-логічної схеми дослідження, за якою кожен наступний розділ чи підрозділ органічно пов'язаний із попереднім, доповнюючи його професійним вирішенням здобувачем низки наукових завдань, поставлених у дослідженні, що сприяло реалізації його мети.

Висновки до розділів та загальні висновки дисертації є достатньо обґрунтованими, а пропозиції мають практичну значущість. Оформлення дисертації виконано з дотриманням чинних вимог.

3. Достовірність та наукова новизна одержаних результатів.

У дисертації отримано нові науково обґрунтовані результати, які вирішують конкретне наукове завдання – розроблено практичні рекомендації щодо удосконалення управлінських механізмів реалізації політики соціального захисту на регіональному рівні.

Новизною роботи є те, що автором *уперше* запропоновано комплексну систему удосконалення механізмів реалізації політики соціального захисту на регіональному рівні, яка орієнтована на забезпечення соціального захисту населення окремих регіонів відповідно до їхніх внутрішніх потреб, зокрема з урахуванням наслідків російської воєнної агресії, на основі розвитку сервісної

системи надання соціальних послуг населенню (підрозділ 3.2).

Окремий блок дисертації становлять положення, у межах яких автор удосконалив:

– змістовно-понятійний апарат науки публічного управління через уточнення понять «соціальний захист населення», «регіональна політика соціального захисту» і «механізм реалізації політики соціального захисту» (стор. 30–35, 37–42);

– перелік осіб, які потребують соціального захисту в умовах загроз і небезпек (зокрема, в умовах воєнного стану) (стор. 119–121, 125 тощо);

– класифікацію механізмів соціального захисту (інституційний, правовий, фінансово-економічний), зокрема її доповнено інформаційно-організаційним та сервісно-орієнтованим. (стор. 42–55).

При цьому, здобувач розвинув наступні положення:

– напрями забезпечення соціального захисту у контексті державної стратегії подолання бідності, що дало змогу сформулювати необхідність впорядкування законодавчо-нормативної бази, зокрема врегулювати спірні положення та зосередити увесь масив регулюючих положень у рамках одного Соціального кодексу (стор. 96–97);

– заходи інформаційного забезпечення соціального захисту, у контексті якого необхідно: реалізувати технологічні та інноваційні проекти (створити єдину електронну базу реципієнтів соціальної допомоги, пільг, соціальних послуг; комп'ютеризувати багато функцій тощо); провести інформаційно-роз'яснювальну роботу серед населення щодо того, як здійснювати конкретні заходи публічного управління у сфері соціального захисту тощо (підрозділ 3.3).

Достовірність одержаних автором наукових результатів не викликає сумніву, оскільки вони цілком зрозумілі по суті та конкретним завданням дослідження, досягнуті завдяки системному використанню комплексу взаємопов'язаних дослідницьких методів. Одержані дисертантом результати достатньо переконливо представлені у висновках до розділів та загальних висновках, які відповідають найважливішим положенням рецензованого дослідження та поставленій меті.

4. Повнота викладу результатів дисертації в опублікованих працях і відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності.

Дисертаційна робота є самостійно виконаною науковою працею, в якій викладено авторський підхід розроблення рекомендацій щодо вдосконалення управлінських механізмів реалізації політики соціального захисту на регіональному рівні України.

За темою дисертації опубліковано 8 наукових праць: 4 публікацій – у

наукових фахових виданнях України, 4 тез доповідей за результатами участі у міжнародних науково-практичних конференціях.

Дисертаційна робота Т.Я. Греня перевірена на унікальність тексту за допомогою програмного продукту Системи виявлення збігів/ідентичності/схожості Unicheck. Порушень академічної доброчесності не виявлено.

5. Значення роботи для науки, практики та суспільства.

Теоретичні положення, висновки та практичні рекомендації дисертації спрямовані на удосконалення управлінських механізмів реалізації політики у сфері соціального захисту на регіональному рівні України.

Практичні рекомендації можуть бути корисними в діяльності центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, їх асоціацій, неурядових організацій, які є суб'єктами публічного управління у сфері забезпечення соціальної безпеки України.

Практичне значення одержаних результатів полягає в обґрунтуванні рекомендацій щодо формування та реалізації державної політики у сфері соціального захисту на регіональному рівні в Україні. Теоретичні висновки, науково-практичні рекомендації та інші результати наукових досліджень, викладені в дисертаційній роботі, були безпосередньо використані в практичній діяльності: Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України (Довідка від 16.02.2021 р. № 19/09-05); Волинської обласної ради (Довідка від 28.03.2024 р. № 434 /51/2-24); Львівської обласної військової адміністрації (Довідка від 01.04.2024 р. №5/36-3667/0/2-24/1-10), Національного університету «Львівська політехніка» (Акт від 13.03.2024 р.).

6. Оцінка змісту дисертації, її завершеності та відповідності встановленим вимогам.

На підставі розгляду дисертації, анотації, висновків можна дійти висновку про завершеність наукової роботи, виконаною Т.Я. Гренем. За актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю та достовірністю, науковою та практичною значущістю отриманих результатів, повнотою їх викладу в опублікованих наукових працях дисертація відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (із змінами).

7. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Відзначаючи значні нові науково обґрунтовані результати та практичні рекомендації, надані дисертантом, вважаємо за необхідне звернути його увагу, а також членів разової спеціалізованої вченої ради на певні зауваження та дискусійні положення, що містяться в роботі, а саме:

1. У роботі подано класифікацію механізмів соціального захисту (стор. 4–5, 42–55), яка покликана їх систематизувати з наукового погляду. Уважаємо, що робота значно б збагатилась якби автор конкретизував: яким чином запропонована ним класифікація механізмів соціального захисту співвідноситься із наявним обширом механізмів публічного управління в цій сфері.

2. У підрозділі 1.1 дисертації автор чітко сформулював об'єкт реалізації політики соціального захисту на регіональному рівні (стор. 24–41). На нашу думку, щоб уникнути появи зайвих наукових дискусій, автору слід також уточнити, яке місце займає соціальний захист у системі соціальної безпеки, а також, чи чинить він на останню анігіляційний вплив. Уважаємо, що це можливо було б зробити в межах таблиці 1.1 дисертації.

3. На наше переконання, із метою уникнення розпорошеності в сприйнятті наданих автором дослідницьких пропозицій доцільніше було б об'єднати деякі з них, зокрема, положення підрозділу 1.3 і підрозділу 2.1. Власне, ці положення стосуються обґрунтування перспективних напрямків адаптації національного законодавства у сфері соціального захисту до законодавства ЄС у зазначеній сфері.

4. У продовження також відзначимо, що в межах підрозділу 2.1 дисертації доцільно було б розкрити особливості впровадження запропонованого автором Соціального кодексу в Україні (стор. 96–97). Уважаємо, що це можливо зреалізувати, зокрема, із позиції наведення конкретного прикладу європейської країни, у якій розроблено та прийнято відповідний кодекс.

5. На нашу думку, дисертаційна робота тільки б виграла якби автор розглянув більш ємно «інноваційні технології соціальної роботи» (стор. 186–187), зокрема, з урахуванням як принципу публічності, так і забезпечення цифрової трансформації. Адже вона є ознакою сервісної держави, зумовлюючи кількісні й якісні зміни у всіх сферах суспільної життєдіяльності за рахунок дієвого впровадження новітніх цифрових технологій. Вони дозволяють надавати адміністративні послуги у сфері пенсійного, медичного та іншого соціального забезпечення максимально оперативно, а також із дотриманням принципів прозорості, безбар'єрності та безпековості. У цьому контексті відзначимо, що автор послуговується поняттям «соціальні послуги» під час

застосування інноваційних технологій, що потребує уточнення в напрямку співвіднесення таких послуг з адміністративними.

6. Крім того, дисертант слушно звертає увагу на адвокаційність у розрізі соціальної підтримки (с. 192–193). У той же час, потребує конкретизації позиція автора щодо співвіднесення ним адвокаційності та безоплатної правової допомоги. Про останню йдеться в роботі на стор. 197. За цих обставин уважаємо, що надані дисертантом пропозиції щодо управлінських інноваційних механізмів, які впроваджуються в процеси реалізації соціального захисту на регіональному рівні, дійсно, дозволять збагатити статичні підходи до вдосконалення механізмів соціального захисту.

Оцінюючи дисертаційну роботу загалом, варто зауважити, що вищевказані недоліки не знижують цінності та вагомості проведеного дисертантом дослідження та не є повністю безапеляційними.

8. Загальний висновок та оцінка дисертації.

Дисертація Греня Тараса Ярославовича представляє собою незалежне та комплексне наукове дослідження, результати якого вирізняються науковою оригінальністю та мають важливе теоретичне та практичне значення. Представлені до захисту тези, висновки та рекомендації є надійними, а заявлена наукова новизна в роботі розгорнуто та обґрунтовано представлена. Дослідження виконано на високому рівні з практичною орієнтацією, що підтверджує наукову дозрілість автора і його вміння використовувати методологічні засади наукових досліджень. Наукові публікації, опубліковані за тематикою дисертації, адекватно та всебічно відображають ключові аспекти, висновки та рекомендації, що випливають із авторської роботи.

Актуальність обраної теми дослідження, належний науково-теоретичний рівень, аргументованість і достовірність отриманих висновків та рекомендацій, ступінь наукової новизни, теоретична та практична значущість, стиль викладення матеріалу та оформлення рукопису дають підстави зробити висновок, що дисертаційна робота на тему «Удосконалення управлінських механізмів реалізації політики соціального захисту на регіональному рівні» за своїм змістом, науковою новизною і прикладною цінністю відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 та Вимогам до оформлення дисертації, затвердженими Наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки від 31.05.2019 р. № 759), а її автор, Грень Тарас

Ярославович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Офіційний опонент:

начальник наукового відділу
з дослідження проблем державної безпеки
науково-дослідного центру
Національного університету
цивільного захисту України,
доктор наук з державного управління,
старший дослідник

 Аліна ПОМАЗА-ПОНОМАРЕНКО

